

**Ervaringen en Perspectieven van Uithuisgeplaatste Jongeren met
betrekking tot Stabiliteit, Toekomstperspectief en Eigenzeggenschap**

Master thesis

Renske Dekker (9195564)

Youth, Education and Society

Faculteit Sociale Wetenschappen

Universiteit Utrecht

Begeleider: Dr. Ryanne Francot

Tweede beoordelaar: Dr. Pascale van Zantvliet

UU-SER toestemming: 22-0584

Datum: 20 juni 2022

Aantal woorden: 7994

Samenvatting

Het is onbekend in welke mate er stabiliteit, toekomstperspectief en eigenzeggenschap ervaren wordt onder Nederlandse uithuisgeplaatste kinderen en jongeren. In huidig onderzoek werden inzichten vergaard omtrent deze concepten en de mogelijke impact die zij hebben op uithuisgeplaatste jongeren middels een mixed-methods studie. Kwantitatieve data kwam voort uit afgenomen vragenlijsten onder 118 uithuisgeplaatste kinderen en jongeren die verbleven in de Nederlandse (verlengde) jeugdzorg. Kwalitatieve data werd verkregen door afname van retrospectieve, semigestructureerde interviews onder tien jongeren die eerder uithuisgeplaatst werden. Resultaten laten zien dat de jongeren geen stabiele tijd in de jeugdzorg ervoeren door gebrek aan toekomstperspectief, vele doorverhuizingen en wisselingen binnen plaatsingen. Een duidelijk toekomstperspectief werd niet vaak ervaren: veel vaker was de toekomst voor jongeren onduidelijk, veelal door inadequate informatieverstrekking. Deze onduidelijkheid had impact op de mentale gesteldheid en het gedrag van jongeren. Op latere leeftijd hadden alle participanten een grote behoefte aan duidelijkheid en controle. Alle jongeren waren ontevreden met de hoeveelheid inspraak die zij ervoeren. De participanten willen dat hulpverleners meer in hen investeren, zodat zij zich gezien en gehoord voelen en er meer weloverwogen besluiten worden genomen. Verder onderzoek is nodig naar de potentiële protectieve invloed van ervaren stabiliteit en toekomstperspectief op het welzijn en gedrag van deze kwetsbare jongeren. Deze kennis kan bijdragen aan effectief preventiebeleid.

Sleutelwoorden: uithuisplaatsing, stabiliteit, toekomstperspectief, eigenzeggenschap

Abstract

It is unknown to what extent stability, future perspective and self-determination are experienced among Dutch children and adolescents who are placed out of home. In this study, insights were gained into these concepts and the possible impact they have on out-of-home youth through a mixed-methods study. Quantitative data were obtained from questionnaires administered to 118 children and adolescents placed out of home and residing in Dutch (extended) youth care. Qualitative data were obtained by retrospective, semi-structured interviews among ten adolescents who had previously been placed out of home. Results show that none of the youth experienced a stable time in youth care due to lack of future prospects, many relocations and changes within placements. A clear future perspective was not often experienced: more often the future of adolescents was unclear, mostly due to inadequate information. This lack of clarity had an impact on adolescents' mental states and behavior. Later in life, all participants had a high need for clarity and control. All adolescents

were dissatisfied with their experienced amount of self-determination. Participants want social workers to invest more in them, so they feel seen and heard and more informed decisions can be made. Further research is needed on the potential protective influence of perceived stability and future prospects on the well-being and behavior of these vulnerable adolescents. This knowledge can contribute to effective prevention policies.

Keywords: out-of-home placement, stability, future perspective, self-determination

Ervaringen en perspectieven van uithuisgeplaatste jongeren met betrekking tot stabiliteit, toekomstperspectief en eigenzeggenschap

Het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) stelde recentelijk vast dat jeugdigen na hun uithuisplaatsing te maken krijgen met vele ongewenste beëindigingen van plaatsingen, zowel in de pleegzorg als in de residentiële zorg (Hageraats et al., 2020). Deze observatie is in strijd met het streven naar het bieden van continuïteit en perspectief binnen hulptrajecten na een uithuisplaatsing. Dit streven wordt breed uitgemeten over verschillende richtlijnen binnen de jeugdzorg (Bartelink et al., 2017; Hageraats et al., 2020; Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport & Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2018). Zo werd in een evaluatie van de nieuwe Jeugdwet doorgaans gepleit voor de stabiliteit in de zorg voor elk kind (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport & Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2018).

In hoeverre deze kwetsbare kinderen daadwerkelijk stabiliteit ervaren is onduidelijk. In Nederland wordt niet bijgehouden hoe vaak uithuisgeplaatste kinderen doorverhuizen of bekeken in hoeverre zij zekerheid ervaren over hun woonplek of toekomst. Dit is kwalijk, gezien het ervaren van instabiliteit risico geeft tot verschillende schadelijke gevolgen, zoals toenames in probleemgedrag en psychopathologie en afname in academische en sociale vaardigheden en vertrouwen in anderen (Bederian-Gardner et al., 2018; Konijn et al., 2019; Li et al., 2017; Marcynyszyn et al., 2008; Newton, 2000).

Het concept van stabiliteit wordt in de literatuur en beleidsstukken breed gedragen, zonder dat er een duidelijke, universele definitie wordt gehanteerd. Vaak worden de wisselingen in woonplek en hulpverleners hieronder geschaard, evenals het ervaren van een toekomstperspectief. Echter, wetenschappelijk onderzoek naar stabiliteit beperkt zich tot de effecten van stabiliteit in zijn geheel, of de wisselingen in woonplek of hulpverleners. Tot op heden is het concept van toekomstperspectief niet getoetst. Gezien dit een onderdeel is van (in)stabiliteit en mogelijk nadelige gevolgen teweegbrengt, is nader onderzoek van groot belang.

Om meer inzicht te verkrijgen in de concepten van stabiliteit en toekomstperspectief, moeten ervaringen van uithuisgeplaatste kinderen en jongeren binnen de jeugdzorg worden uitgediept. In de huidige studie wordt dit inzicht verworven op basis van afgenomen vragenlijsten onder uithuisgeplaatste kinderen en jongeren, aangevuld door terugblikkende diepte-interviews met jongeren die eerder uithuisgeplaatst werden. De onderzoeksvraag luidt: Wat zijn de ervaringen en perspectieven van uithuisgeplaatste jongeren met betrekking tot stabiliteit, toekomstperspectief en eigenzeggenschap? De volgende deelvragen behoren hiertoe:

1. Was het voor jongeren altijd duidelijk waar zij in de toekomst zouden wonen?
2. Hadden zij hier inspraak in?
3. Wat deed het gebrek aan stabiliteit met deze jongeren?
4. Wat waren de wensen en behoeften van jongeren over de besluitvorming omtrent hun woonplaats?

Theoretisch kader

Binnen deze studie wordt geconcentreerd op het begrip stabiliteit. Dit begrip wordt over verschillende studies op verschillende wijzen gehanteerd. In de huidige studie wordt stabiliteit beschouwd als overkoepelend begrip, bestaande uit verschillende componenten, waaronder toekomstperspectief. Ook doorverhuizingen en wisselingen in (pleeg)ouders, begeleiders of andere hulpverleners vallen hieronder. Daarnaast focust de huidige studie zich op het concept van eigenzeggenschap. In onderstaande secties worden deze concepten toegelicht.

Stabiliteit

Voor alle kinderen is het opgroeien in stabiliteit van belang. Zo wordt de permanentie van het gezinsleven en de omgeving gezien als een vereiste voor een positieve ontwikkeling (Konijn et al., 2019; Newton et al., 2000). Ook is stabiliteit van belang voor de ontwikkeling van veilige hechtingsrelaties (Juffer, 2010). Voor uithuisgeplaatste kinderen is het van belang dat deze stabiliteit opnieuw wordt gewaarborgd (Bartelink et al., 2017). Een uithuisplaatsing wordt gedefinieerd als de situatie waarin “een jeugdige die – al dan niet tijdelijk – ergens anders verblijft dan in zijn eigen gezin, bijvoorbeeld in een residentiële instelling, gezinshuis of pleeggezin” (Bartelink et al., 2017). Na een uithuisplaatsing is het doel om kinderen een vaste verblijfplaats te bieden en beëindigingen van plaatsingen te voorkomen, zodat hun leefomgeving stabiel blijft en er continuïteit in de zorg blijft bestaan (Bartelink et al., 2017; Konijn et al., 2019; Zoon, 2014).

Ondanks dat thuiswonende kinderen gedurende hun jeugd instabiliteit kunnen ervaren, zoals de wisseling van woonplaats, partners van ouders of scholen, krijgen uithuisgeplaatste kinderen hier doorgaans meer mee te maken (Bederian-Gardner et al., 2018). Dit is kwalijk, gezien uithuisgeplaatste kinderen door eerdere ervaringen tot een kwetsbare groep behoren. Een groot deel van hen maakt verwaarlozing, mishandeling of andere traumatische ervaringen mee, en heeft daardoor een hoger risico op het ontwikkelen van psychische problematiek en onveilige hechtingsrelaties (Attar-Schwartz et al., 2017; Bederian-Gardner et al., 2018; Herrman et al., 2016). Ervaringen van instabiliteit zijn voor deze groep nog onwenselijker, gezien het ervaren van instabiliteit gerelateerd is aan ongunstige resultaten, zoals het risico op

toenames van externaliserend en internaliserend probleemgedrag (Konijn et al., 2019; Li et al., 2017). Ook is ervaren instabiliteit gerelateerd aan het risico op toename van symptomen van PTSS, depressie en angst (Bederian-Gardner et al., 2018; Chambers et al., 2018; Mishra et al., 2019). Daarnaast verhogen deze ervaringen het risico op psychopathologie, afnames van academische prestaties, sociale vaardigheden en vertrouwen in verzorgers en volwassenen (Bederian-Gardner et al., 2018; Konijn et al., 2019; Marcynyszyn et al., 2008; Newton, 2000).

Het doorverhuizen binnen de jeugdzorg wordt beschouwd als een aspect van (in)stabiliteit (Zoon, 2014). Met een doorverhuizing wordt elke wisseling van woonplek bedoeld, met uitzondering van de initiële uithuisplaatsing. Binnen deze studie worden opnames in psychiatrische afdelingen niet meegeteld als doorverhuizing, met uitzondering van opnames langer dan zes maanden. Onderzoek naar de effecten van doorverhuizingen benadrukken eerder genoemde thema's opnieuw. Zo bemoeilijkt doorverhuizen het onderhouden van significante sociale relaties, het vertrouwen van anderen en kan het leiden tot gedragsproblematiek en gevoelens van onveiligheid en onzekerheid (Chambers et al., 2018; Clemens et al., 2018; Konijn et al., 2019; Mishra et al., 2019; Skoog et al., 2014).

Het belang van continuïteit en stabiliteit wordt bevestigd in het Best Interest of the Child model (Zijlstra, 2012). Dit model is een psychologisch en pedagogisch conceptueel raamwerk waarin de voorwaarden voor een gezonde ontwikkeling van een kind worden opgesteld, gebaseerd op inzichten uit de wetenschappelijke literatuur (Zijlstra, 2012). Eén van deze voorwaarden is de continuïteit in de opvoedingsomstandigheden en een toekomstperspectief:

The parents or care-providers care for the child and bring the child up in a way that attachment bonds develop. Basic trust is to be continued by the availability of the parents or care-providers to the child. The child experiences a future perspective.
(Zijlstra, 2012)

Deze voorwaarde is gebaseerd op het belang van aangaan van een veilige hechtingsrelatie in de kindertijd, wat een benodigde is voor een goede ontwikkeling van het kind (Bowlby, 1979). Om dergelijke hechtingsrelaties aan te gaan, behoort een kind op te groeien in een veilige omgeving waarin de opvoeder beschikbaar is voor het kind en er sprake is van continuïteit.

Toekomstperspectief

Naast de concepten van doorverhuizingen en wisselingen in de nabije omgeving, is toekomstperspectief ook een belangrijk component van stabiliteit. In beleidsstukken wordt het belang van een helder toekomstperspectief van zowel de zorg als de woonplek van uithuisgeplaatste jongeren benadrukt. Zo behoort helderheid over het toekomstperspectief tot de algemeen werkzame factoren binnen de jeugdhulp (Harder et al., 2020). Inhoudelijk onderzoek naar dit perspectief blijkt schaars. Een enkel onderzoek binnen de residentiële zorg wees op een mogelijk verband tussen het kennen van de verwachte duur van een behandeling en positieve uitkomsten (Lindqvist, 2011). Op korte termijn leidde deze kennis tot minder kans op een onverwacht einde van een plaatsing. Op langere termijn werd een relatie gevonden tussen een bekende duur en minder kans op het vertonen van mentale problematiek en crimineel gedrag (Lindqvist, 2011). In het verlengde van deze verbanden, zou het ontbreken van duidelijkheid over de duur van een verblijf een negatief effect hebben op behandelingsuitkomsten van jongeren in de residentiële zorg (Levin, 1998, geciteerd in Lindqvist, 2011).

Eigenzeggenschap

Een ander belangrijk thema binnen uithuisplaatsingen is de eigenzeggenschap van kinderen en jongeren, ook wel inspraak. In de recent aangepaste Richtlijn Samen Beslissen wordt de inspraak van de jeugdige stevig benadrukt in het concept van samen beslissen (Bartelink et al., 2022). Het nemen van besluiten behoort in samenspraak te gaan met de jeugdige en diens ouders. Hierbij wordt benadrukt dat de jeugdige en diens ouders alvorens het nemen van een besluit geïnformeerd en gehoord moeten zijn. Het beslissen in samenspraak en het betrekken van kinderen in beslissingen wordt wederom benadrukt in de Richtlijn Uithuisplaatsing en het Actieprogramma (Bartelink et al., 2017; Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport & Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2018).

De zelfdeterminatietheorie van Ryan en Deci schaaft eigenzeggenschap onder autonomie, waar het uitoefenen van verantwoordelijkheid en het maken van keuzes onder wordt verstaan (van der Helm et al., 2018; Ryan & Deci, 2000). Autonomie is één van de drie ervaringen waarmee mens psychologische behoeftes vervuld worden (Ryan & Deci, 2000). Het ervaren van autonomie draagt volgens de theorie bij aan intrinsieke motivatie en daarmee sociaal gedrag en veerkracht (van der Helm et al., 2018; Ryan & Deci, 2000). Door de toename van intrinsieke motivatie, draagt de ervaring autonomie ook bij aan een hoger welbevinden en beter algemeen functioneren (Ryan & Deci, 2012, geciteerd in Bramsen et al., 2018).

De positieve impact van ervaren inspraak blijkt uit verschillende studies naar de rol van eigenzeggenschap binnen interventies. Zo werd zelfbeschikking erkend als een hoofdconstruct van effectieve ontwikkelingsprogramma's voor jeugdigen en werd er bewijs gevonden voor een positieve relatie tussen het ervaren van zelfbeschikking en uitkomsten op het gebied van seksuele gezondheid (Catalano et al., 2004; Gloppen et al., 2010). In onderzoek onder pleegkinderen in het speciaal onderwijs, bleek het bevorderen van ervaren zelfbeschikking effectief in de ondersteuning van deze doelgroep naar volwassenheid (Powers et al., 2012). In dit onderzoek werd een trend van toename in stabiliteit binnen plaatsingen waargenomen onder deelnemers van de interventie. Gezien het mogelijke verband tussen ervaren zelfbeschikking en toename van stabiliteit binnen een plaatsing, de belovende positieve impact van ervaren inspraak en de actuele nadruk op de inspraak van kinderen, wordt het concept van eigenzeggenschap meegenomen in deze studie.

Huidig onderzoek

De effecten van instabiliteit zijn bekend, maar op het onderzoek door Lindqvist (2011) na, is het concept van (gebrek aan) toekomstperspectief en de mogelijke impact daarvan op uithuisgeplaatste jongeren niet vaker meegenomen in wetenschappelijke onderzoek. Het is van belang dat dit onderdeel van stabiliteit meer aandacht krijgt binnen de wetenschappelijke literatuur en het pedagogische speelveld. Om meer inzicht te verkrijgen in het belang van zekerheid over de woonplek, is het nodig om de mate waarin jongeren een (on)zeker toekomstperspectief ervaren vast te stellen. Deze studie zal zich hier in verdiepen, waarbij de mogelijke impact van een dergelijk tekort verkend wordt. Het uitvergroten van het thema van toekomstperspectief kan bijdragen aan inzicht in mogelijke verbeterpunten en het creëren van effectiever beleid voor uithuisgeplaatste jongeren. De mogelijke rol van eigenzeggenschap is tot op heden theoretisch en wordt daardoor meegenomen in de huidige studie.

Het doel van de studie is het in beeld brengen van de mogelijke onzekerheid die jongeren ervaren over hun woonplek en de impact hiervan. Centraal staat hierin de vraag: wat zijn de ervaringen en perspectieven van uithuisgeplaatste jongeren met betrekking tot stabiliteit, toekomstperspectief en eigenzeggenschap? Op basis van bestaande literatuur wordt verwacht dat jongeren een zekere mate van instabiliteit ervaren na hun uithuisplaatsing en niet altijd zeker zijn van hun toekomst. De ervaren mate van eigenzeggenschap speelt hierin wellicht een rol en zal verder worden uitgediept op basis van de data.

Methodie

Onderzoeksdesign

In dit onderzoek zijn ervaringen van uithuisgeplaatste jongeren in kaart gebracht middels een mixed-method studie (Bryman, 2016). De kwantitatieve data, afkomstig uit een onderzoek naar doorverhuizingen en toekomstperspectief van uithuisgeplaatste jongeren, werd uitgevoerd door Stichting het Vergeten Kind (2022). Data werd vergaard door het afnemen van vragenlijsten onder jongeren tussen de 12 en 24 jaar oud. Aan de hand van deze data wordt er een indicatie gegeven van het aantal doorverhuizingen en de ervaring van een toekomstperspectief onder uithuisgeplaatste jongeren. Echter, de nadruk ligt op de kwalitatieve studie, die bestaat uit semigestructureerde interviews afgenomen onder jongeren tussen de 19 en 24 jaar oud. In de interviews werden de thema's van stabiliteit, toekomstperspectief en eigenzeggenschap middels een retrospectieve blik verder uitgediept. In deze studie functioneert de kwalitatieve data als verdieping op de indicatie die voortkomt uit de kwantitatieve data.

Participanten en procedure

De participanten van het kwantitatief onderzoek zijn geworven middels het netwerk aan hulpverleners, zorgaanbieders en jeugdbeschermers van Stichting het Vergeten Kind. Ruim 600 hulpverleners zijn via mailcontact en een oproep op de LinkedIn pagina van de stichting benaderd om de vragenlijsten samen met jongeren af te nemen. Vooraf werden hulpverleners geïnformeerd over de correcte wijze van afname. Om te kunnen participeren, moesten de jongeren op het moment van deelname tussen de 12 en 24 jaar oud zijn en verblijven in de residentiële jeugdzorg. In totaal hebben 47 hulpverleners de vragenlijsten afgenomen onder 118 kinderen en jongeren. De vragenlijsten zijn zowel op papier als online ingevuld, wat gemiddeld vijftien minuten duurde. Respondenten die buiten de leeftijdsgrens vielen, werden ook meegenomen. Dit resulteerde in respondenten tussen de 7 en 21 jaar oud ($M = 15.40$ jaar; $SD = 2.57$ jaar). Van de participanten identificeert 52% zich als meisje en 44% als jongen. Vier respondenten identificeerden zich als geen van beiden en één respondent zei hier liever niets over. De respondenten woonden verspreid over verschillende woonplekken (zie Tabel 1). Bij de werving is er gestreefd naar een quota sample, waarbij ervoor gezorgd wordt dat participanten met bepaalde kenmerken in een bepaalde hoeveelheid voorkomen (Linting et al., 2012). De uiteindelijke verdeling tussen respondenten uit gezinshuizen en respondenten uit woongroepen uit de steekproef komt overeen met de verdeling in de Nederlandse populatie van uithuisgeplaatste kinderen.

Voor de werving van participanten voor het kwalitatief onderzoek werd een convenience sample gebruikt (Bryman, 2016). Zo werd de jongerenraad van de stichting en andere getrainde jongeren van de organisatie ExpEx benaderd. Daarnaast werd er een oproep geplaatst op sociale media van Stichting het Vergeten Kind. Om te participeren, moesten de deelnemers tussen de 18 en 25 jaar oud zijn en als kind uithuisgeplaatst zijn door het jeugdbeschermingssysteem. Dit leidde tot 47 aanmeldingen. Zes van hen werden uitgesloten omdat zij niet voldeden aan bovengenoemde criteria. De overige 41 personen werden gecontacteerd, waarvan er tien reageerden en bereid waren een interview te geven. Dit leidde tot tien participanten tussen de 19 en 24 jaar ($M = 21.40$ jaar; $SD = 1.96$ jaar). Na tien interviews was er sprake van saturatie: de uitgevraagde thema's kregen genoeg variatie en dimensies (Bryman, 2016). Negen participanten identificeren zich als vrouw, één participant identificeert zich als non-binair. De participanten zijn woonachtig in verschillende woonplekken en provincies (zie Tabel 1).

Tabel 1.*Woonplekken Participanten in Percentages*

	Respondenten vragenlijsten	Participanten interviews
Woonvoorziening		
Leefgroep, behandelgroep of crisisgroep	52%	0%
Gezinshuis	23%	0%
Kamertraining, fasehuis of zelfstandig met begeleiding	18%	60%
Gesloten jeugdzorg	6%	0%
Pleeggezin	0%	10%
Bij ouders	0%	20%
Zelfstandig	0%	10%
Provincie		
	*	
Zuid-Holland		20%
Noord-Brabant		30%
Overijssel		10%
Gelderland		20%
Groningen		10%

Utrecht

10%

*Gegevens omtrent de woonplaats van de respondenten van de vragenlijsten bleven anoniem

Met de participanten zijn semigestructureerde interviews afgenomen, vanwege de ruimte die deze methode biedt aan de interviewer en de participant om de thema's uit te kunnen diepen (Bryman, 2016). Vooraf ontvingen participanten een informatiebrief en tekenden zij een informed consent formulier. Participanten werd verteld dat zij te alle tijde konden stoppen met het interview, zonder opgave van reden. De interviews werden gehouden op locatie naar keuze van de participant. Zes interviews waren face-to-face, drie interviews vonden online plaats. Gemiddeld duurden deze interviews 60 minuten, allen werden zij opgenomen met een mobiele telefoon. Na afloop ontvingen de participanten een waardebon van €10,- en een chocoladereep als dank voor hun deelname.

Meetinstrumenten

De afgenomen vragenlijsten zijn opgesteld door de stichting, op basis van kennisvragen gebaseerd op literatuurstudie en gesprekken met jeugdhulpverleners en ervaringsdeskundige jongeren (zie Bijlage 1). Het hoofdconcept binnen de vragenlijst is het doorverhuizen. De stichting beoogde door middel van de vragenlijst een indicatie te geven aan het aantal doorverhuizingen dat Nederlandse uithuisgeplaatste jongeren doormaken.

Passend bij de semigestructureerde interviews is een topic guide opgesteld op basis van de vragenlijst van de kwantitatieve studie en de onderzoeksvragen van de huidige studie (zie Bijlage 2). Het concept van stabiliteit wordt uitgevraagd, zoals opgenomen in het BIC model (ten Brummelaar et al., 2014). De nadruk lag hierbij op het aspect van toekomstperspectief. Ook werd het concept van eigenzeggenschap, zoals erkend in de zelfdeterminatietheorie van Ryan en Deci (2000), uitgevraagd in de topic guide.

Tijdens de afnames van de interviews is er geprobeerd om een veilige en vertrouwde sfeer te creëren, om participanten op hun gemak te stellen. Na een introductie van beide partijen, werden het de centrale thema's uitgevraagd (zie Bijlage 2).

Data-analyse

De kwantitatieve data is afgenomen middels het softwareprogramma Typeform (Typeform, z.d.). Via Google Spreadsheet is de kwantitatieve data bekeken, waarna beschrijvende analyses zijn uitgevoerd. Alle interviews zijn opgenomen, getranscribeerd en geanonimiseerd om de kwalitatieve data te kunnen analyseren. De transcripten zijn eerst open gecodeerd, waarbij tekstfragmenten aan specifieke codes worden gekoppeld (Boeije &

Bleijenbergh, 2019). Vervolgens werden de open codes vergeleken en bijgewerkt zodat zij toepasbaar waren voor alle transcripten, ook wel axiaal coderen. Tot slot werd de data selectief gecodeerd, waarbij de codes aan elkaar werden gekoppeld. Bij het coderen van de data is gebruik gemaakt van het ondersteunende softwareprogramma Nvivo 12 (Bryman, 2016).

Resultaten

In dit hoofdstuk worden de uitkomsten van zowel de analyse van de kwantitatieve als de kwalitatieve data besproken, aan de hand van de onderzoeksvragen. Eerst wordt beschreven of het voor jongeren duidelijk was waar zij in de toekomst zouden wonen en of zij hier inspraak in hadden, waarna wordt bekeken wat het gebrek aan stabiliteit met deze jongeren deed. Tot slot wordt beschreven wat de wensen en behoeftes van de jongeren waren over de besluitvorming omtrent hun woonplek.

Beschrijvende statistieken

Van de 118 participanten is 75% al eens doorverhuisd. Gemiddeld verhuisden zij 3.75 keer door ($SD = 2.65$). De participanten van de kwalitatieve studie zijn tussen de 2 en 11 keer doorverhuisd, met een gemiddelde van 4.40 doorverhuizingen ($SD = 3.63$). De participanten woonden op verschillende woonplekken (zie Tabel 1). Daarnaast woonden zij eerder ook op behandelgroepen, in de gesloten jeugdzorg, op crisisplekken en in kamertrainingcentra. De jongeren werden om verschillende redenen uithuisgeplaatst, zoals een onveilige thuissituatie of de mentale problematiek van de jongere. De uithuisplaatsingen vonden plaats in zowel het gedwongen als het vrijwillig kader.

1. Stabiliteit en een duidelijk toekomstperspectief

Allereerst wordt de algemene stabiliteit die participanten ervoeren, geanalyseerd. Hierna wordt het thema van toekomstperspectief verder uitgediept aan de hand van beschrijvingen afkomstig uit de vragenlijsten, die worden aangevuld middels de ervaringen van jongeren, afkomstig uit de kwalitatieve data.

Ervaring van (in)stabiliteit

Semigestructureerde interviews

Opvallend is dat alle participanten aangeven dat zij hun tijd in de jeugdzorg niet als stabiel hebben ervaren. Deze instabiliteit wijten zij vooral toe aan het ontbreken van toekomstperspectief: veel participanten wisten niet waar zij in de toekomst zouden wonen. Er was veelal onduidelijkheid over de duur van een plaatsing. Missende kennis over een

vervolgstap en de precieze invulling hiervan droeg bij aan deze onduidelijkheid. Ook doorverhuizingen waren reden tot het ervaren van instabiliteit, naast wisselingen binnen het (pleeg)gezin, de woongroep of begeleiding.

Een aantal participanten omschreven een deel van hun tijd in de jeugdzorg wel als stabiel. Zulke stabiele delen bestonden vooral uit langdurige plaatsingen, waarin er geen sprake was van verhuizingen en de participant gewend was aan de plaatsing en begeleiding of pleegouders.

Ervaring van een toekomstperspectief

Kwantitatieve vragenlijst

De respondenten is gevraagd of zij wisten waar zij over een jaar wonen. Van hen wist 38% dat ze op dezelfde plek blijven wonen. 15% wist nog niet of ze op hun huidige plek zouden blijven wonen. De overige 47% wist dat ze zouden verhuizen, waarvan 20% al wist waarheen en 27% dat nog niet wist. In totaal wist 42% van de respondenten niet waar zij over een jaar wonen.

Respondenten werd gevraagd naar de duidelijkheid die zij ervoeren rondom het (door)verhuizen. 40% gaf aan dat het altijd duidelijk was waarom zij moesten verhuizen. Voor 49% van de respondenten was het niet altijd duidelijk, voor 11% van hen nooit. Ook het tijdsbestek waarin de duidelijkheid over het verhuizen kwam, werd uitgevraagd. 34% van de respondenten hoorden ooit een paar uur tot een dag van tevoren van een verhuizing. 29% hoorde dit een paar dagen tot een week voorafgaand aan een verhuizing, 19% hoorde dit een week tot een maand voor de verhuizing. De overige 10% wist al een maand of langer dat zij zouden verhuizen.

Semigestructureerde interviews

Overeenkomstig met de vragenlijst, heeft de helft van de jongeren op een moment geweten waar zij een jaar later zouden wonen. Hoe korter de termijn, hoe vaker er duidelijkheid ervaren werd: meer participanten wisten waar zij drie maanden later zouden wonen, dan waar zij een jaar later zouden wonen. Toch wisten alle participanten op minimaal één moment niet waar zij in de toekomst zouden wonen: zij wisten dit veel vaker niet dan wel. Voor zes participanten was de duur van de plaatsing onduidelijk vanaf de start. Dit was vaak het geval bij de initiële uithuisplaatsing. Negen participanten maakten mee dat de duur van de plaatsing onduidelijk werd gedurende de plaatsing.

Je bent op zoek naar duidelijkheid over hoe verder, maar die komt er niet. Vanuit niemand. En dat vond ik wel heel zwaar, omdat je gewoon niet weet waar je aan toe bent, en je niet weet of je hier nog een maand woont of zes maanden. (P4)

Ook de duur van een plaatsing bekend was, ervoeren jongeren geen volledige zekerheid over hun toekomst. Dit kwam doordat plaatsingen steeds werden verlengd en de beslissende partijen als een voogd of een leefgroep een plaatsing toch zouden kunnen beëindigen tegen de wens van de jongere in.

Belemmeringen van duidelijkheid.

Juiste communicatie. Jongeren misten veelal juiste communicatie door hulpverleners over zaken als reden van een verhuizing, de verwachte duur van een plaatsing, de verwachtingen en regels op een nieuwe plaatsing, of het starten van een zoektocht naar een nieuwe plaatsing. Vooral op jonge leeftijd (8 jaar en jonger) werden deze ervaring opgedaan. Het verschaffen van duidelijkheid miste vooral in de crisisplaatsingen: alle jongeren die hier tijdelijk woonden, hadden geen enkel idee wat er speelde.

Lange wachttijden woonplekken. Voor veel jongeren was het onduidelijk wanneer of waarheen zij zouden verhuizen wegens de lange wachttijden voor woonplekken. Na een aanmelding wist een jongere wel wat zijn volgende woonplaats zou zijn, maar bleef het onduidelijk wanneer zij zouden verhuizen. Soms verhuisden jongeren heel plots, omdat er ineens plek vrij kwam.

Ontbreken van een opgesteld plan. Vier participanten gaven aan dat zij geen duidelijk toekomstperspectief ervoeren, omdat er geen duidelijk plan voor de toekomst was opgesteld. Het ontbreken van een duidelijk plan maakte het lastig om doelen te behalen, zoals een terugplaatsing of de beëindiging van een gesloten plaatsing.

Begrenzing door volwassenheid en rol van de gemeente. Het toekomstperspectief van jongeren werd altijd begrensd door hun achttiende levensjaar. Hierna stromen jongeren vanuit de jeugdzorg mogelijk door naar de verlengde jeugdzorg of de volwassenenzorg, maar jongeren wisten niet of zij de gewenste indicaties zouden krijgen en of er plek zou zijn binnen gewenste de vorm van zorg. Het proces van het verkrijgen van een indicatie werd beschreven als erg onduidelijk, door de lange tijd die het de gemeentes kostte om de indicaties af te geven, waarin zij ontoereikend communiceerden.

Toename van ervaren duidelijkheid. De momenten waarop jongeren meer duidelijkheid ervoeren over hun toekomstperspectief, namen toe vanaf de leeftijd 16 tot 18

jaar. De onduidelijkheid werd minder doordat jongeren meer werden betrokken in gesprekken en beslismomenten, in overeenkomst met vergrootte inspraak die jongeren vanaf de leeftijd van 16 jaar wettelijk behoren te krijgen.

2. Ervaren inspraak

Op basis van een beschrijvende statistiek uit de vragenlijst en de uitdieping van de kwalitatieve data, wordt de ervaren mate van inspraak geanalyseerd.

Kwantitatieve vragenlijst

59% van de respondenten gaf aan dat zij zelf mogen meebepalen over hun toekomstige woonplek.

Semigestructureerde interviews

Inspraak in toekomstperspectief. Afwijkend van de vragenlijst waren alle participanten minimaal eens ontevreden met de hoeveelheid inspraak die zij hadden in hun toekomst. Jongeren maakten mee dat er beslissingen werden gemaakt tegen hun wens in. Vier participanten benadrukten dat er wel naar hun mening gevraagd werd, maar dat daar niets of onvoldoende mee gedaan werd. Deze ervaring werden veelal opgedaan in relatie tot rechtszaken, gemeentes en gezinsvoogden. Vier participanten vertelden over een rechtszaak waarin zij niet ervoeren dat er naar hen geluisterd. Voor het verkrijgen van een indicatie bij de gemeente, ervoeren jongeren niet persoonlijk of juist gehoord te worden. Ook in het contact met gezinsvoogden voelden meerdere jongeren zich niet gehoord.

Ik heb het idee dat als je naar zo'n rechtszaak gaat, dat het al besloten is. (...)

Eigenlijk wordt altijd de eis van de kinderscherming overgenomen. Ook daarin heb ik nooit het gevoel gehad dat er wordt geluisterd, je kan zo hard schreeuwen als je wil maar er wordt nooit naar je geluisterd. (P8)

Ook maakten participanten mee dat beslissingen over hun toekomst werden gemaakt buiten hun weten om, waarmee besluiten hen werden opgelegd. Een vijftal participanten ervoer een gebrek aan inspraak in het duidelijk maken van hun wensen, waar niets mee gedaan werd. Dit gaf hen het gevoel dat zij helemaal niets te zeggen hadden. Een participant zei hierover: "Ik heb zelfs een aantal keer echt gevraagd en gesmeekt of ik in een ander pleeggezin kon, een rustiger pleeggezin, wat dan ook. Maar daar wilde niemand naar luisteren, dus dat is nooit gebeurd." (P10).

Ook wezen twee participanten op het grote contrast dat zij ervoeren in inspraak voor en na hun achttiende levensjaar. Beiden werden zij door middel van een rechterlijke machtiging geplaatst in de gesloten jeugdzorg, waar zij een gebrek aan inspraak ervoeren. Nadat zij volwassen werden, kwam de inspraak bijna volledig terug bij hen.

Schijninspraak. Vier jongeren gaven dat het leek alsof de keuze over hun toekomstige woonplek bij hen lag, maar ervoeren vervolgens weinig tot geen ruimte om een vervolgplek af te wijzen. Op hen werd veel druk uitgeoefend, door in te spelen op schuldgevoelens of dreigementen te maken. Omwille deze druk belandden drie van hen op een woonplek waar zij zich niet prettig bij voelden.

Dan kom je in gesprekken terecht en dan heb je niet echt meer een keuze. Je hebt wel een keuze, maar gevoelsmatig niet. (...) Dat is ook de sociale verwachting waar je dan op zo'n moment wil voldoen, dus dan zeg je uiteindelijk wel ja. (P4)

Toename inspraak. Zeven participanten gaven aan dat de inspraak op hun toekomst met de tijd toenam. Dit kwam mede door hun leeftijd; nadat zij 16 en 18 werden, kregen zij soms een grotere stem en werden beslissingen vaker in overleg gemaakt. Echter, de jongeren gaven aan dat hun inspraak vooral steeg omdat zij dit zich meer toe-eigenden.

Hoe verder ik kwam, werd ik meer tevreden over mijn inspraak maar dat kwam ook omdat ik zelf assertiever werd, en wist dat als ik niet voor mezelf op ging komen, dat niemand dat ging doen. En dat is eigenlijk heel triest, maar dat is wel hoe het gaat. (P10)

Samenspraak. Zes participanten maakten beslismomenten mee waarin zij tevreden waren met de inspraak die zij hadden: zij spraken dan van beslissingen in samenspraak. Deze momenten focusten zich vooral op het vinden van een geschikte woonplek voor de jongere. Vijf van hen benadrukten dat de rol van een hulpverlener hierin groot was.

Gezien en gehoord als compensatie. Interessant is dat participanten niet altijd spraken van inspraak, maar de nadruk legden op zich gezien en gehoord voelen. Jongeren waren meer tevreden met de ervaren mate van inspraak wanneer zij zich gezien en gehoord

voelden, ook als deze inspraak niet groot was. Dit compensatie effect kwam ook terug bij ervaren onduidelijkheid: jongeren benadrukten dat de investering van hulpverleners om met het kind of de jongere praten en oprechte aandacht te geven aan hun mening en wensen, juist van belang is wanneer er onduidelijkheid heerst. Deze ondersteuning gaat samen met het adequaat communiceren en (tijdig) verstrekken van informatie.

Daar kreeg ik een mentor toegewezen die één keer in de zoveel tijd met mij een gesprekje voerde over hoe het ging, wat ik ervan vond. En daar heb ik wel het gevoel dat er meer in gesprek werd gegaan met mij over wat ik wil, en wat ik ervaar. Ja, meer gekeken naar mij (...) Ik weet niet of ik perse meer inspraak had, maar ik kon wel meer zeggen. Er werd daar meer naar me geluisterd. (P4)

3. Impact van gebrek aan stabiliteit

Gebaseerd op de vragenlijsten wordt er een beschrijving gedaan van mate van onzekerheid gedaan, waarna een beschrijving van de impact van gebrek aan stabiliteit volgt basis van de interviews. De focus lag hierbij op het gebrek aan een duidelijk toekomstperspectief.

Kwantitatieve vragenlijst

Van de participanten die eerder aangaven niet te weten waar ze over een jaar wonen, gaf 52% aan hiervan onzeker te worden.

Semigestructureerde interviews

Impact op emoties. Overeenkomstig met de vragenlijst gaven vijf participanten aan dat zij zich onzeker en wanhopig voelde door de ervaren onduidelijkheid. Daarnaast werden angst en spanning, maar ook boze gevoelens ervaren door een onduidelijke toekomst. Sommige participanten lieten meer internaliserend gedrag zien, zoals terug trekken en het opkroppen van emoties, waar andere participanten meer externaliserend gedrag vertoonden, zoals het krijgen van woedeaanvallen.

Toename mentale problematiek. Vijf participanten denken dat het ervaren van aanhoudende onduidelijkheid heeft bijgedragen aan de mentale problematiek waar zij toen en later mee kampten, zoals depressie, eetstoornis, automutilatie en suïcidaliteit.

Impact op houding. Om de ervaren onduidelijkheid te verminderen, gaven alle participanten aan dat zij in eerste instantie een actieve rol aannamen in het informeren bij

hulpverleners. Eén participante kreeg door al haar vragen en behoefte aan duidelijkheid zelfs foutief de diagnose ASS.

Meerdere participanten voelden zich vaak genoodzaakt om voor zichzelf op te komen, omdat niemand anders dit voor hen deed. Bij een tweetal participanten ontwikkelde dit verder in een zeer assertieve houding jegens hun gezinsvoogd of gedragsdeskundige, waarbij zij probeerden deze partij zo min mogelijk ruimte te geven in beslismomenten.

Bij een aantal participanten veranderde de actieve rol van informatiewinning in een vorm van acceptatie als resultaat van aanhoudende onduidelijkheid gedurende een langere periode. Zij ontwikkelden een staat van gewenning en gingen onduidelijkheid beschouwen als normaal. Zo zei P6 hierover: “Het geeft onzekerheid, maar aan de andere kant is het ook wel gewenning geworden omdat je al zo lang zo leeft. Dan raak je er een beetje aan gewend dat je niet weet waar je aan toe bent”.

Daarnaast zochten sommige jongeren toevlucht in andere zaken, zoals school, liefdesrelaties, criminaliteit en middelen als soft drugs en alcohol.

Impact op praktische zaken. De onduidelijkheid over de toekomst weerhield sommige participanten ervan om iets op te bouwen op een woonplek. Drie participanten gaven aan dat zij andere keuzes hadden gemaakt, bijvoorbeeld wat betreft scholing, indien de duur van een plaatsing vooraf bekend was geweest.

Impact op latere adolescentie. Opvallend is dat alle participanten vertelden dat zij, ten gevolge van ervaren onduidelijkheid, in hun latere adolescentie erg slecht kunnen omgaan met onduidelijkheid. Allen hebben zij veel behoefte aan controle en zekerheid. Ook geven drie participanten aan dat zij meer wantrouwig zijn geworden jegens anderen en moeite hebben om zich open te stellen voor anderen.

Impact op settelen. Drie participanten gaven aan lastig te kunnen settelen. Hierin is de impact van doorverhuizingen zichtbaar. Door alle wisselingen missen deze jongeren een gevoel van thuis. De onduidelijkheid heeft hen geleerd dat een woonplek niet zeker is, maar tijdelijk blijft. P2 lichtte toe: “Ik heb er bijna twee jaar gezeten, maar (...) ik nam ook nooit vriendinnen of vriendjes mee naar huis, want ik dacht ja, het is niet mijn huis, ik logeer hier alleen maar.”

4. Wensen en behoeften van jongeren over de besluitvorming

Aan de participanten werd gevraagd wat zij hebben gemist in hun tijd in de jeugdzorg. In hun wensen richtten participanten zich zowel op directe hulpverleners, als beslissende hulpverleners die verderaf staan. De belangrijkste wensen worden besproken.

Wensen en behoeften: hulpverleners

Zien en horen. Alle participanten benadrukten behoefte te hebben aan het investeren in kwestie door de hulpverlenende partij, bijvoorbeeld door hen vaker te spreken en echt door te vragen naar hun wensen en mening. Zo kan een vertrouwensband worden opgebouwd, waarbij een open, empathische en toegankelijke houding van de hulpverlener nodig is. Een betere band stelt een hulpverlener niet alleen in staat het kind beter helpen, maar ook meer weloverwogen besluiten te maken.

Als voogd maak je belangrijke beslissingen over het leven van het kind, en als je dat kind één keer in het halfjaar ziet, wat voor beslissingen ben je dan eigenlijk aan het maken, over welk kind? Dan ben je beslissingen aan het maken over een dossier. (P4)

Niet alleen de directe hulpverleners van de jongere, maar ook andere beslissende partijen, zoals een gedragswetenschapper of de gemeente, zouden deze investering moeten doen. Dit kan bijdragen aan het nemen van meer weloverwogen besluiten, gebaseerd op het echte belang van het kind.

Het kind los van een diagnose of dossier. Het echt luisteren naar een kind gaat samen met een ander aangekaart thema, namelijk het verder kijken dan de diagnoses (zoals borderline, ASS of een eetstoornis) en dossier van een kind. Een aantal jongeren merken dat er blindgestaard wordt op deze diagnoses, waardoor er een vooroordeel ontstaat over het kind en deze minder serieus genomen wordt. Ook werd een individuele aanpak soms gemist, waarbij het kind centraal staat, er rekening wordt gehouden met diens persoonlijke voorkeuren en omstandigheden, en er oog is voor de dingen die wel goed gaan.

Als je alleen maar kijkt naar diagnoses, dan zie je dat ook alleen maar. Maar ik ben (...) en ik heb toevallig deze dingen waar ik tegenaan loop in mijn leven, maar dat betekent niet dat dat heel mijn leven beheerst. En op sommige momenten beheerst het wel mijn hele leven, maar dan heb ik hulp nodig om het weer op te bouwen. In plaats van dat ze gelijk zeggen van, je hebt die en die diagnose, en ze zich daar op focussen. Dat gaat niet werken, je moet kijken wat iemand nodig heeft en daarop inspelen. (P7)

Communicatie. Alle participanten benadrukken dat hulpverleners helder moeten communiceren. Door uit te leggen wat er gebeurt en waarom dat gebeurt, kan onduidelijkheid worden wegnemen.

Er werd gewoon niet met mij gecommuniceerd. (...) Ik werd gewoon gedumpt en ik wist totaal niet wat er van mij verwacht werd. Ik wist gewoon niet waarom ik daar was, ik wist niet hoelang ik moest blijven. (...) En dan achteraf wordt er gezegd van, dat was een observatieperiode, maar je kan ook observeren en uitleggen. (P7)

Participanten erkennen dat het verschaffen van helderheid lastig is indien de hulpverlener niet bij (alle) informatie kan komen. Zij benadrukken dat het dan helpend zou zijn als de hulpverlener ondersteunt in hoeverre dat kan. Hierin is overlap zichtbaar met de behoefte aan investering van een hulpverlener. Als een hulpverlener erkenning heeft voor de lastige situatie en de jongere desondanks blijft ondersteunen, is er aandacht voor de jongere en voelt deze zich meer gezien en gehoord.

Daarnaast hoort de communicatie gepast te gebeuren. Zo moet er tijdig gecommuniceerd worden in een prettige, veilige omgeving. Het is van belang om kinderen los van hun brusjes en biologische ouders of pleegouders te spreken, zodat een kind vrijuit kan spreken en een belangenconflict voorkomen blijft. Tenslotte moet de communicatie worden aangepast aan de ontwikkeling van het kind.

Wensen en behoeften: beleidsniveau

Betere overgang. Een aantal participanten noemden dat het wisselen van woonplek gemakkelijker zou zijn als deze wisseling minder drastisch is. Bij een wisseling verliezen kinderen hun vertrouwde omgeving, inclusief bekende hulpverleners. Een betere overgang, waarin kennis wordt gemaakt met de toekomstige woonplek en begeleiding en het contact met bekende hulpverleners langzaam wordt afgebouwd, zou dit minder lastig kunnen maken.

Discussie

De mate waarin Nederlandse uithuisgeplaatste kinderen en jongeren stabiliteit ervaren is voornamelijk onbekend. Daarbij wordt het toekomstperspectief dat zij ervaren niet voldoende erkend als belangrijk component van stabiliteit, en daardoor onvoldoende meegenomen in wetenschappelijk onderzoek naar stabiliteit. In deze studie is inzicht vergaard in de mate

waarin uithuisgeplaatste jongeren stabiliteit en een duidelijk toekomstperspectief ervaren en de impact die dit op hen heeft. De ervaringen en inzichten van jongeren kunnen het belang van zekerheid over een toekomstperspectief benadrukken, mogelijke verbeterpunten in kaart brengen en bijdragen aan het tot stand brengen van meer gerichte oplossingen om in te zetten op voorkoming van ervaren instabiliteit.

Een duidelijk toekomstperspectief en de mate van inspraak hierin

Ervaren stabiliteit en toekomstperspectief

Resultaten laten zien dat geen van de jongeren hun tijd in de jeugdzorg als stabiel heeft ervaren door gebrek aan toekomstperspectief, vele doorverhuizingen en wisselingen binnen plaatsingen. Een duidelijk toekomstperspectief werd niet vaak ervaren door de jongeren: veel vaker was de toekomst voor hen onduidelijk. Zelfs bij een bekende duur van een plaatsing, ervoeren jongeren geen volledige zekerheid over hun toekomstperspectief. Dit leerden zij door eerdere ervaringen met wijziging in duur van een plaatsing in verloop van tijd.

Uit deze studie blijkt dat een gebrekkige wijze van informatieverstrekking aan de jongere een belangrijke belemmering is in het ervaren van een duidelijk toekomstperspectief. Ook de lange wachttijden voor woonplekken, het gemis van een duidelijk toekomstplan en het soms trage proces van afgifte van een indicatie door de gemeente vermoeilijkten het ervaren van duidelijkheid. Verder wijzen resultaten op de begrenzing van het toekomstperspectief van jongeren doordat zij volwassen worden. Voorafgaand weten jongeren niet welke zorg of woonplek zij vergoed zullen krijgen, waardoor de toekomst na hun achttiende onduidelijk is.

Participanten ervoeren meer duidelijkheid naarmate zij ouder werden. Deze toename vloeit voort uit de grotere inspraak die jongeren krijgen vanaf de leeftijd van 16 jaar, maar vooral uit het gaandeweg meer toe-eigenen van inspraak door participanten. De data wijst op een mogelijke compenserende factor van oprechte ondersteuning door de hulpverlener. Indien de hulpverlener tijd en aandacht maakt voor het kind en diens wensen en meningen, kan dit mogelijk zowel het tekort aan ervaren inspraak als de ervaring van onduidelijkheid beperken.

Ervaren inspraak

Alle participanten waren veelal ontevreden met de mate waarin zij inspraak ervoeren. Jongeren hadden het gevoel geen stem te hebben over zichzelf en hun toekomst, doordat zij besluiten opgelegd kregen of hun mening niet serieus genomen werd. De respondenten van de vragenlijst ervaren een grotere mate van inspraak dan de participanten van de interviews. Deze tegenstelling wordt mogelijk verklaard door het concept van schijninspraak.

Hierbij lijkt het voor de jongere alsof zij mogen beslissen over hun vervolgplek, maar in werkelijkheid wordt er druk op hen geoefend en voelen zij (achteraf) geen ruimte om een vervolgplek af te wijzen. Aangezien de deelnemers aan de interviews ouder waren dan de respondenten van de vragenlijst en een retrospectieve blik hadden, zouden de oudere deelnemers hier meer op kunnen reflecteren.

De momenten waarop jongeren inspraak ervoeren, namen toe naarmate de jongeren ouder werden. Echter, de inspraak steeg vooral omdat zij zich meer inspraak toe-eigenden, veroorzaakt door het gevoel dat niemand anders voor hun op zou komen. Het belang van zich gezien en gehoord voelen werd wederom benadrukt door de jongeren. Jongeren waren meer tevreden met de mate van inspraak indien zij zich gezien en gehoord voelden, ook als deze inspraak niet groot was.

Impact van gebrek aan stabiliteit

Het gebrek aan zekerheid over de toekomst had impact op de emoties en het gedrag van jongeren. De helft van alle participanten voelen zich onzeker door hun onduidelijke toekomst, zoals in de literatuur omschreven als een mogelijk gevolg van vele doorverhuizingen en instabiliteit (Chambers et al., 2018; Skoog et al., 2014). Ook ervoeren participanten gevoelens van angst of boosheid en lieten zij internaliserend of externaliserend gedrag zien. Deze bevindingen zijn in overeenstemming met eerder bevonden risico's van instabiliteit, zoals toenames van symptomen van depressie en angst, externaliserend probleemgedrag en internaliserend probleemgedrag (Bederian-Gardner et al., 2018; Chambers et al., 2018; Konijn et al., 2019; Li et al., 2017; Mishra et al., 2019). De aanhoudende onduidelijkheid lijkt bij te dragen aan de mentale problematiek waar jongeren mee kampen, een risico van instabiliteit dat eerder werd gevonden door Konijn et al. (2019). Op basis van bovengenoemde negatieve impact van de ervaring van een onduidelijkheid toekomstperspectief, kan geconcludeerd worden dat de resultaten van huidig onderzoek in lijn liggen met eerdere bevindingen door Lindqvist (2011), waarin het ontbreken van duidelijkheid over de duur van een plaatsing negatieve effecten leken te hebben.

Alle participanten probeerden actief te informeren bij hulpverleners om de onduidelijkheid te verminderen. Indien de onduidelijkheid aanhield, ontwikkelden sommige jongeren een zeer assertieve houding waarin zij zichzelf inspraak toe-eigenden, waar anderen een vorm van acceptatie of zelfs gewenning lieten zien. Ook weerhield een onduidelijk toekomstperspectief jongeren ervan om iets op te bouwen op hun woonplek.

Op latere leeftijd laten alle participanten een grote behoefte aan duidelijkheid en controle zien. Jongeren kunnen daardoor dingen lastiger uit handen geven en anderen

moeilijker vertrouwen. De relatie tussen doorverhuizen en het moeite hebben met vertrouwen van anderen werd eerder bevestigd in de wetenschappelijke literatuur (Skoog et al., 2014). Redenerend vanuit de zelfdeterminatietheorie (Ryan & Deci, 2000), zou het tekort aan inspraak het sociaal gedrag kunnen verminderen, wat teruggezien wordt in de wantrouwigheid die sommige participanten ontwikkelen jegens anderen.

Verder ervaren jongeren op latere leeftijd moeite met settelen op één vaste plek: zij voelen zich nergens thuis en beschouwen een woonplek altijd als tijdelijk. Aan deze bevinding is de impact van doorverhuizingen onlosmakelijk verbonden.

Wensen en behoeften van jongeren over de besluitvorming

Overeenkomstig met de waarde die jongeren hechten aan het zich gezien en gehoord voelen, is de investering van de hulpverlener in het kind het belangrijkste advies dat aangedragen wordt. Indien een hulpverlener echt luistert en moeite doet om het kind zo goed mogelijk te begeleiden, kan een kind beter geholpen worden, juist wanneer er onduidelijkheid heerst. Bovendien kunnen hierdoor meer weloverwogen besluiten worden gemaakt. Ook beslissende partijen die verder afstaan van de jongere, zouden deze investering moeten doen. Erkenning van de zwaarte van de situatie is hierin een vereiste. Gedurende deze investering moet er verder gekeken worden dan de diagnoses en dossiers van een kind, door een individuele aanpak te hanteren waarin er oog is voor het unieke kind. Zo wordt voorkomen dat een kind niet serieus genomen wordt. Aansluitend hierop benadrukken jongeren dat er adequaat gecommuniceerd moet worden naar kinderen en jongeren, zodat de ervaren onduidelijkheid daalt.

Op beleidsniveau pleitten jongeren voor een betere overbruggingsperiode van de vertrouwde woonplek naar de nieuwe woonplek, zodat deze wisseling minder ingrijpend is voor kinderen en jongeren.

Sterke kanten en limitaties

De steekproef van het kwantitatieve onderzoek bleef beperkt tot kinderen en jongeren verblijvend in de residentiële jeugdzorg, waardoor de resultaten moeilijk generaliseerbaar zijn naar alle uithuisgeplaatste kinderen en jongeren in Nederland. De steekproef van het kwalitatieve onderzoek bevatte geen participanten die zich identificeren als man, wat ook deze generaliseerbaarheid belemmert. Wel dekken de steekproeven samen alle typen woonplekken waar uithuisgeplaatste jongeren kunnen wonen en hebben ze een wijde spreiding over het land.

Middels de mixed-methods aanpak verwerft de huidige studie inzicht in zowel de mate waarin Nederlandse uithuisgeplaatste kinderen en jongeren stabiliteit ervaren als belangrijke

factoren die hierin een rol spelen. Het concept van toekomstperspectief wordt erkend en geëxploreerd op een gegronde basis. Binnen de semigestructureerde interviews was er voldoende ruimte voor de interviewer om de thema's volledig uit te vragen, waardoor ervaringen en behoeftes zo volledig mogelijk zijn achterhaald. Hiermee wordt de interne validiteit van het onderzoek gewaarborgd. Ook is de ecologische validiteit in acht genomen, door beide onderzoeken af te nemen in een omgeving waar de participant zich prettig voelde.

Implicaties voor de praktijk en vervolgonderzoek

In deze studie komt het belang van de ervaring van zich gezien en gehoord voelen over alle thema's naar voren. Er moet verder onderzoek worden uitgevoerd naar de mogelijke beschermende factor die het gevoel van gezien en gehoord worden heeft voor een tekort aan ervaren duidelijkheid en ervaren inspraak onder uithuisgeplaatste kinderen en jongeren. De eerder waargenomen trend tussen de ervaring van inspraak, die mogelijk toeneemt indien een jongere zich gezien en gehoord voelt, en de stabiliteit binnen een plaatsing, moet verder worden onderzocht (Powers et al., 2012). Verder is het van belang dat hulpverleners zich bewust zijn van de impact die hun houding jegens het kind heeft en dat zij hiertoe handelen door een kind zo accuraat mogelijk te informeren en ondersteunen bij sprake van onduidelijkheid. Zo kan de ervaren instabiliteit onder de doelgroep verlaagd worden, wat van belang is, gezien de schadelijke gevolgen waartoe ervaren stabiliteit risico geeft.

De huidige studie bood geen ruimte tot het includeren van klinische opnames. Vervolgonderzoek zal het concept van stabiliteit, inclusief toekomstperspectief, ook hier moeten verkennen zodat ook binnen klinische opnames stabiliteit zo goed mogelijk kan worden gewaarborgd.

Tot slot lijken de effecten van doorverhuizingen en een onduidelijk toekomstperspectief overeen te komen met de algemene effecten van instabiliteit. Desalniettemin zal er in vervolgonderzoek een universele definitie van stabiliteit en diens verschillende componenten moeten worden opgesteld. Zo kunnen alle aspecten van stabiliteit, inclusief toekomstperspectief, systematisch worden onderzocht. Daardoor zouden er concrete aanknopingspunten kunnen worden opgesteld om preventief in te zetten op de voorkoming van instabiliteit, daar waar onderzoek zich tot nu toe vaak beperkt tot enkel de nadelige gevolgen van dergelijke ervaringen. De aanknopingspunten uit de huidige studie kunnen hierbij ingezet worden als startpunt.

Literatuur

- Attar-Schwartz, S., Benbenishty, R., & Roziner, I. (2017). Change trajectories of aggressive behavior among children in long-term residential care. *Child Abuse & Neglect*, *65*, 158–170. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.01.020>
- Bartelink, C., Meuwissen, I., Eijgenraam, K., Versteeg, C., & Kooymans, E. (2022, april). Richtlijn Samen met ouders en jeugdige beslissen over passende hulp (4e druk). Beroepsvereniging van Professionals in Sociaal Werk, Nederlands Instituut van Psychologen, Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen, Nederlands Jeugdinstituut. https://richtlijnenjeugdhulp.nl/wp-content/uploads/2021/01/DEF_Richtlijn-Samen-beslissen_Richtlijn-V4_032022.pdf
- Bartelink, C., ten Berge, I., & van Vianen, R. (2017). Richtlijn Uithuisplaatsing voor jeugdhulp en jeugdbescherming. Nederlands Jeugdinstituut. https://richtlijnenjeugdhulp.nl/wp-content/uploads/2015/06/Richtlijn_Uithuisplaatsing.pdf
- Bederian-Gardner, D., Hobbs, S. D., Ogle, C. M., Goodman, G. S., Cordón, I. M., Bakanosky, S., Narr, R., Chae, Y., & Chong, J. Y. (2018). Instability in the lives of foster and nonfoster youth: Mental health impediments and attachment insecurities. *Children and Youth Services Review*, *84*, 159–167. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2017.10.019>
- Boeije, H., & Bleijenbergh, I. L. (2019). *Analyseren in kwalitatief onderzoek* (3de editie). Boom Onderwijs.ro
- Bowlby, J. (1979). The Bowlby-Ainsworth attachment theory. *Behavioral and Brain Sciences*, *2*(4), 637–638. <https://doi.org/10.1017/s0140525x00064955>
- Bramsen, I., Kuiper, C., Willemse, K., & Cardol, M. (2018). My Path Towards Living on My Own: Voices of Youth Leaving Dutch Secure Residential Care. *Child and Adolescent Social Work Journal*, *36*(4), 365–380. <https://doi.org/10.1007/s10560-018-0564-2>

- Bryman, A. (2016). *Social Research Methods* (5de editie). Oxford University Press.
- Catalano, R. F., Berglund, M. L., Ryan, J. A. M., Lonczak, H. S., & Hawkins, J. D. (2004). Positive Youth Development in the United States: Research Findings on Evaluations of Positive Youth Development Programs. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 591(1), 98–124.
<https://doi.org/10.1177/0002716203260102>
- Chambers, R. M., Crutchfield, R. M., Willis, T. Y., Cuza, H. A., Otero, A., Goddu Harper, S. G., & Carmichael, H. (2018). “It’s just not right to move a kid that many times:” A qualitative study of how foster care alumni perceive placement moves. *Children and Youth Services Review*, 86, 76–83. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2018.01.028>
- Clemens, E. V., Klopfenstein, K., Lalonde, T. L., & Tis, M. (2018). The effects of placement and school stability on academic growth trajectories of students in foster care. *Children and Youth Services Review*, 87, 86–94.
<https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2018.02.015>
- Gloppen, K. M., David-Ferdon, C., & Bates, J. (2010). Confidence as a Predictor of Sexual and Reproductive Health Outcomes for Youth. *Journal of Adolescent Health*, 46(3), S42–S58. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2009.11.216>
- Harder, A., Knorth, E. J., & Kuiper, C. (2020). Algemeen werkzame factoren en specifiek werkzame elementen in hulp en onderwijs aan uithuisgeplaatste jeugdigen. In *Uithuisgeplaatste jeugdigen* (1st ed., pp. 86–100). SWP.
- Hageraats, R., van den Berg, G., & van den Berg, B. (2020, November). *Betere zorg voor kinderen, jongeren en gezinnen in de meest kwetsbare omstandigheden en/of met de meest complexe problemen: Een bijdrage aan de dialoog over de ontwikkeling van essentiële functies en expertises in het jeugdzorglandschap*. Nederlands Jeugdinstituut.

<https://www.nji.nl/nl/Handreiking-Betere-zorg-voor-kinderen,-jongeren-en-gezinnen-in-de-meest-kwetsbare-omstandigheden-enof-met-de-meest-complexe-problemen.pdf>

- Herrman, H., Humphreys, C., Halperin, S., Monson, K., Harvey, C., Mihalopoulos, C., Cotton, S., Mitchell, P., Glynn, T., Magnus, A., Murray, L., Szwarc, J., Davis, E., Havighurst, S., McGorry, P., Tyano, S., Kaplan, I., Rice, S., & Moeller-Saxone, K. (2016). A controlled trial of implementing a complex mental health intervention for carers of vulnerable young people living in out-of-home care: the ripple project. *BMC Psychiatry*, *16*(1). <https://doi.org/10.1186/s12888-016-1145-6>
- Juffer, F. (2010, September). *Beslissingen over jeugdigen in problematische opvoedingssituaties: Inzichten uit gehechtheidsonderzoek*. Sdu Uitgevers BV. <https://www.politieacademie.nl/kennisonderzoek/kennis/mediatheek/PDF/78544.pdf>
- Konijn, C., Admiraal, S., Baart, J., van Rooij, F., Stams, G. J., Colonesi, C., Lindauer, R., & Assink, M. (2019). Foster care placement instability: A meta-analytic review. *Children and Youth Services Review*, *96*, 483–499. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2018.12.002>
- Li, D., Chng, G. S., & Chu, C. M. (2017). Comparing Long-Term Placement Outcomes of Residential and Family Foster Care: A Meta-Analysis. *Trauma, Violence, & Abuse*, *20*(5), 653–664. <https://doi.org/10.1177/1524838017726427>
- Lindqvist, E. (2011). Planned treatment and outcomes in residential youth care: Evidence from Sweden. *Children and Youth Services Review*, *33*(1), 21–27. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2010.08.007>
- Linting, M., Van Ginkel, J. R., & Van der Voort, A. (2012). *Introduction to Research Methods in the Social and Behavioral Sciences* (2de editie). Pearson.

- Marcynyszyn, L. A., Evans, G. W., & Eckenrode, J. (2008). Family instability during early and middle adolescence. *Journal of Applied Developmental Psychology, 29*(5), 380–392. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2008.06.001>
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport & Ministerie van Justitie en Veiligheid. (2018, April). *Actieprogramma Zorg voor de Jeugd*. <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2018/04/01/actieprogramma-zorg-voor-de-jeugd/actieprogramma-zorg-voor-de-jeugd.pdf>
- Mishra, A. A., Schwab-Reese, L. M., & Murfree, L. V. (2019). Adverse Childhood Experiences Associated with Children's Patterns of Out of Home Placement Over Time and Subsequent Negative Outcomes During Adolescence. *Child & Youth Care Forum, 49*(2), 247–263. <https://doi.org/10.1007/s10566-019-09526-4>
- Newton, R. R., Litrownik, A. J., & Landsverk, J. A. (2000). Children and youth in foster care: disentangling the relationship between problem behaviors and number of placements. *Child Abuse & Neglect, 24*(10), 1363–1374. [https://doi.org/10.1016/s0145-2134\(00\)00189-7](https://doi.org/10.1016/s0145-2134(00)00189-7)
- Powers, L. E., Fullerton, A., Schmidt, J., Geenen, S., Oberweiser-Kennedy, M., Dohn, J., Nelson, M., Iavanditti, R., & Blakeslee, J. (2018). Perspectives of youth bein foster care on essential ingredients for promoting self-determination and successful transition to adult life: My life model. *Children and Youth Services Review, 86*, 277–286. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2018.02.007>
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist, 55*(1), 68–78. <https://doi.org/10.1037/0003-066x.55.1.68>

- Skoog, V., Khoo, E., & Nygren, L. (2014). Disconnection and Dislocation: Relationships and Belonging in Unstable Foster and Institutional Care: Table 1. *British Journal of Social Work*, 45(6), 1888–1904. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcu033>
- ten Brummelaar, M. D. C., Kalverboer, M. E., Harder, A. T., Post, W. J., Zijlstra, A. E., & Knorth, E. J. (2014). The Best Interest of the Child Self-Report Questionnaire (BIC-S): Results of a Participatory Development Process. *Child Indicators Research*, 7(3), 569–588. <https://doi.org/10.1007/s12187-013-9225-3>
- Typeform. (z.d.). Typeform: People-Friendly Forms and Surveys. Geraadpleegd op 9 juni 2022, van <https://www.typeform.com/>
- van der Helm, G., Kuiper, C., & Stams, G. (2018). Group climate and treatment motivation in secure residential and forensic youth care from the perspective of self determination theory. *Children and Youth Services Review*, 93, 339–344. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2018.07.028>
- Zijlstra, A. E. (2012). In the Best Interest of the Child: a study into a decision-support tool validating asylum-seeking children's rights from a behavioural scientific perspective. University of Groningen. https://research.rug.nl/files/2448739/Proefschrift_Elianne_Zijlstra_2012.pdf
- Zoon, M. (2014). *Continuïteit van pleegzorg*. Nederlands Jeugdinstituut. <https://www.nji.nl/sites/default/files/2021-05/Review-Continuïteit-van-pleegzorg.pdf>

Bijlage 1

Vragenlijst van het kwantitatieve onderzoek

(ON)ZEKERHEID OVER JE WOONPLEK

Vragenlijst

Dit onderzoek gaat over wonen. We willen graag weten of je weleens bent doorverhuisd, bijvoorbeeld van pleeggezin naar een leefgroep. En of je weet waar je volgend jaar woont.

1. Hoe oud ben je? ____ jaar

2. Ik ben een:

- Meisje
- Jongen
- Anders
- Wil ik niet zeggen

3. Waar woon je?

- Thuis, bij mijn ouder(s)
- Bij andere familie (bijvoorbeeld opa en oma)
- In een pleeggezin
- In een gezinshuis
- Op een groep (bijv. leefgroep, crisisgroep, behandelgroep)
- In de gesloten jeugdzorg (JeugdzorgPlus)
- In een kamertrainingscentrum, fasehuis of zelfstandig met begeleiding
- Anders, namelijk: _____

→ Als je thuis bij je ouders woont, ga dan door naar vraag 4.

→ Als je niet thuis woont bij je ouders, ga dan door naar vraag 5.

4. Heb je vroeger ooit *niet thuis* gewoond?

- Ja, ik ben vroeger uit huis geplaatst.
- Nee, ik heb altijd thuis bij mijn ouders gewoond.

→ Zo nee: De volgende vragen zijn bedoeld voor kinderen die uit huis geplaatst zijn (geweest). De vragenlijst houdt hier op voor jou.

VOORBEELD:

Kim (15) woont sinds een paar weken in gezinshuis Onder de Vleugels. Maar toen Kim uit huis geplaatst werd, kwam ze eerst op een crisisgroep terecht. Daarna kreeg ze een plekje op een leefgroep (dat was haar 1ste doorverhuizing). Daar kon ze maar tijdelijk blijven. Ze verhuisde naar een andere leefgroep op hetzelfde terrein (2e doorverhuizing). Daarna kwam ze in gezinshuis Onder de Vleugels (3e doorverhuizing). In totaal is ze dus **3 keer doorverhuisd**.

5. Ben jij weleens doorverhuisd binnen de jeugdzorg?

We bedoelen daarmee niet een verhuizing met je ouders en ook niet je eerste uithuisplaatsing.

Maar bijvoorbeeld een verhuizing van een pleeggezin naar een crisisplek. Of van de groep naar kamertraining.

- Ja
- Nee

→ Zo nee, ga dan door naar vraag 13

6. Hoe vaak ben je doorverhuisd?

We bedoelen daarmee niet een verhuizing met je ouders en ook niet je eerste uithuisplaatsing.

Maar bv. een verhuizing van een pleeggezin naar een crisisplek. Of van de groep naar kamertraining.

_____ keer

7. Hoe vond je het om ___ keer door te verhuizen?

- A. Door het doorverhuizen moet ik steeds opnieuw beginnen.
- B. Door het doorverhuizen heb ik minder vertrouwen in hulpverleners.
- C. Door het doorverhuizen voel ik me niet snel ergens thuis.

8. Deed het doorverhuizen nog meer met jou?

9. Op wat voor plek(ken) heb je gewoond? Je mag meerdere antwoorden aankruisen.

- Bij mijn familie (bijvoorbeeld opa en oma)
- In een pleeggezin
- In een gezinshuis
- Op een leefgroep
- Op een crisisplek
- Op een behandelgroep
- In de gesloten jeugdzorg (JeugdzorgPlus)
- In een kamertrainingscentrum, fasehuis of zelfstandig met begeleiding
- Anders, namelijk: _____

10. Was het voor jou duidelijk waarom je moest doorverhuizen?

- Ja, altijd
- Niet altijd (soms wel, soms niet)
- Nee, nooit

VOORBEELD:

Kim kwam na haar uithuisplaatsing op een crisisgroep terecht. Na twee weken verhuisde ze door naar een leefgroep waar ze wat langer kon blijven. Kim wilde toch wel graag in een gezinshuis wonen. Er werd naar haar geluisterd en een passend plekje voor haar gezocht. Ze mocht in gezinshuis Onder de Vleugels wonen. Maar ze hoorde dit pas kort van tevoren. Ze moest binnen een week verhuizen.

11. Soms weten kinderen pas heel kort van tevoren dat ze moeten verhuizen, bijvoorbeeld een uur voordat ze gaan. Is dat jou ook weleens overkomen? Hoe kort van te voren was dat?

- Een uur tot een dag van tevoren
- Een dag tot een week van tevoren
- Een week tot een maand van tevoren

- Een maand of een half jaar van tevoren
- Een half jaar of langer

12. Hoe vond je dat?

13. De volgende vragen gaan over de toekomst. Weet jij waar je over een jaar woont?

- Ja, op dezelfde plek als waar ik nu woon
- Ja, ik ga verhuizen en ik weet al waar naartoe
- Nee, ik ga verhuizen maar ik weet niet waar naartoe
- Nee, ik weet nog niet of ik hier kan blijven

14. Hoe is dat voor jou?

→ Als je niet weet waar je over een jaar woont, ga dan door naar vraag 15.

→ Als je weet waar je over een jaar woont, ga dan door naar vraag 16.

15. Dat ik nog niet weet waar ik kom te wonen maakt me onzeker.

- Ja
- Nee
- Weet ik niet

16. Ik mag zelf mee bepalen waar ik volgend jaar woon.

- Ja
- Nee

17. Wil je hier nog iets over vertellen?

18. Waar zie je jezelf wonen over vijf jaar?

Dit waren alle vragen voor jou. Heel erg bedankt voor je hulp!

Bijlage 2.

Topic guide voor de interviews

“Wat zijn de ervaringen en perspectieven van uithuisgeplaatste jongeren met betrekking tot toekomstperspectief en eigenzeggenschap?”

Introductie

- Wat is je leeftijd?
- Met welk geslacht identificeer je je?
- Wil je me iets over jezelf vertellen?
 - o Hobby's/sport
 - o School
- Hoe vaak ben je verhuisd? (hier bedoelen we mee, elke keer als je wisselde van opvangplek ná je eerste verhuizing)
- Hoe oud was je toen je voor het eerst verhuisde?
- Op welke plekken heb je gewoond?
- Zou je jouw tijd, nadat je uit huis geplaatst bent/in de jeugdzorg als stabiel omschrijven?
 - o Waarom wel of niet?

Duidelijkheid over (door)verhuizen

- Hoe werd een verhuizing met jou besproken?
 - o Wat vond je van de manier waarop een verhuizing besproken werd?
 - o Hoe ver van tevoren hoorde je dit?
- Heb je wel eens onverwacht moeten verhuizen?
 - o Zo ja: Waarom was dit voor jou onverwacht? Hoe heb je dat ervaren?
 - o Zo nee: Hoe is ervoor gezorgd dat de verhuizing voor jou niet onverwachts kwam?
- Wist je altijd **waarom** je moest verhuizen?

Duidelijkheid over toekomstperspectief

- In hoeverre wist jij waar je in de toekomst zou wonen? (zowel bijvoorbeeld een jaar vooruit als vijf jaar vooruit)
 - o Wat vond je daar toen van?
 - o Hoe ging je daar mee om?
- Vind je dat je wist waar je aan toe was?
- Wist je, bij een verhuizing, hoe lang je daar zou gaan wonen?

Eigenzeggenschap

- In hoeverre had je een stem in je toekomstige woonplek(ken)?
 - o Wat deed dat met jou?
- Werden jouw opties, wat betreft woonplekken, met jou besproken?
- Is er een plan met jou opgesteld?
- In hoeverre werd jij bij de beslissing over je woonplek/een verhuizing betrokken?
- In hoeverre ben je tevreden over de hoeveelheid inspraak die je had?
 - o Wat zou je hierin graag anders zien?

Effecten

- Hoe ervoer jij het om meerdere keren te verhuizen?
- Wat vond je ervan om te verhuizen?
 - o Waarom vond je dat dan?
 - o Waren er ook positieve dingen aan het verhuizen?
- Had je verwachtingen van de verhuizing? Kwamen die dan uit?

(Deze vragen worden afgesteld op de eerder besproken ervaringen van de jongeren)

- Als je er nu aan terug denkt: wat heeft je toekomstperspectief met je gedaan? (merk je er nog wel eens iets van?)
- Wat vond je er op het moment zelf van, dat je niet wist waar je zou gaan wonen? De onzekerheid?
- Terugkijkend op een gebrek aan perspectief, wat is je daar dan van bijgebleven?
- Als je nu kijkt naar jezelf en jouw manier van doen en laten, denk je dat het gebrek aan toekomstperspectief hier een rol in heeft gespeeld? Op welke manier?

Wensen en behoeften

- Wat had jij nodig bij een verhuizing?
- Wat had jij nodig bij het uitstippelen van je toekomstige woonplek?
- Wat heeft jou geholpen om met verhuizen om te gaan?/Wat had jou kunnen helpen om met verhuizen om te gaan?
- Wat had je hulpverlener voor jou kunnen betekenen, als we praten over je toekomstperspectief?
- Heb je advies voor hulpverleners die beslissen over de woonplek van kinderen en jeugdigen?
- Heb je advies voor beleidsmakers? (Dus bijvoorbeeld voor de regering, een wens over de werking van jeugdzorg? Hoe zou het vervolg er na de uithuisplaatsing uit moeten zien volgens jou)